

Голові спеціалізованої вченої ради Д 70.052.05
у Хмельницькому національному університеті
доктору педагогічних наук, професору Бідюк Н.М.

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора, член-кореспондента НАПН України, ректора Харківського
національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди Бойчука
Юрія Дмитровича на дослідження Осередчук Ольги Анатоліївни «Теоретичні
і методичні основи моніторингу якості вищої освіти в Україні», подане на
здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

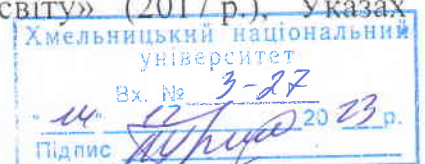
**Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими
науковими програмами.**

Актуальність теми дослідження є незаперечною, оскільки в умовах
глобалізаційних та інтеграційних процесів високоякісна сучасна освіта – одне
з пріоритетних завдань, що детерміноване не лише науково-педагогічним, а й
соціально-політичним контекстом. Оперування об'єктивними й усебічними
відомостями про навчальні результати, згідно з вимогами чинних освітніх
стандартів, слугує запорукою розвитку вищої освіти в багатьох країнах. На
підставі такої інформації стає можливою грамотна побудова освітньої
політики, а також ухвалення ефективних управлінських рішень, що мають на
меті модернізацію освітньої сфери.

Моніторинг якості освіти спрямований на підвищення якості
функціонування системи освіти України. Це спеціалізована система збирання,
оброблення, зберігання й передання важливої інформації про стан освіти,
прогнозування, що засноване на точних даних про динаміку та основні
тенденції розвитку. Унаслідок моніторингу окреслюють прогресивні ідеї,
формулюють обґрунтовані наукові рекомендації. Моніторинг якості вищої
освіти передбачає постійне збирання фактичного матеріалу, що охоплює
контекст, вхідні ресурси, процеси, результати в системі вищої освіти.

Нині в Україні помітне посилення уваги дослідників, учених, керівників
ЗВО до питань якості вищої освіти. Якість вищої освіти – найважливіший
показник розвитку суспільства, основа для забезпечення й підвищення якості
життя населення як провідної мети його існування. Окремі ЗВО
використовують технологію освітнього моніторингу для ефективного
розвитку закладів і підвищення конкурентоспроможності на ринку освітніх
послуг.

У контексті міркувань щодо доцільності звернення до зазначеної
проблеми, варто підкреслити її зв'язок із законодавчо-правовими
документами України. На необхідності забезпечення моніторингу якості
вищої освіти України наголошено в директивних матеріалах: у Законах
України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), Указах

Президента України; «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021 – 2031 роки» (2021 р.), «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки» (2022 р.), «Концепції розвитку освіти України на період 2015 – 2025 років» (2014 р.), комюніке Конференції європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту «Оновлений Болонський процес 2020 – Європейський простір вищої освіти у новому десятиріччі» (2009 р.); «Декларації про створення Європейського простору вищої освіти» (2012 р.); «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти» (European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area – ESG, 2015), «Концепції розвитку освіти в Україні на період 2015 – 2025 рр.» та ін.

Актуальним виконане дослідження є також в світлі необхідності розв'язання низки важливих суперечностей, що об'єктивно мають місце в педагогічній теорії та практиці.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Доцільність вибору теми дослідження та її актуальність підтверджує й той факт, що вона виконана відповідно до плану науково-дослідницької роботи Львівського національного університету імені Івана Франка «Науково-педагогічні та організаційно-дидактичні засади професійного розвитку майбутніх фахівців у системі вищої освіти України: історичні ретроспективи, зарубіжний досвід, інноваційні підходи та технології» (0122U200538), де автором обґрунтовані теоретичні й методичні основи моніторингу якості вищої освіти. Тема дослідження затверджена на засіданні вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 74/9 від 25 вересня 2019 р.) та уточнена протоколом № 48/5 від 31.05.2023 року.

Наведені міркування дають підстави для ствердження, що дисертаційна робота Осередчук Ольги Анатоліївни є вчасної і актуальною, відповідає запитам і потребам сучасної педагогічної науки і практики, соціальному замовленню суспільства.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Найбільш вагомими науковими результатами дослідження Осередчук Ольги Анатоліївни, що складають його новизну, ми вважаємо, передусім, такі: уперше обґрунтовано концепцію моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні (методологічний, теоретичний, методичний концепти); розроблено й експериментально перевірено ефективність системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, що охоплює взаємопов'язані компоненти – мету, підсистеми («Здобувач», «Викладач», «Роботодавець», «Система управління»), об'єкти (відповідність стандартам вищої освіти, забезпечення освітнього процесу, досягнення здобувачів вищої освіти, результати освітнього процесу), інструментарій, організаційно-педагогічні умови, етапи, результати моніторингу якості вищої освіти й прогнозування управлінських рішень); виокремлено та теоретично

обґрунтовано організаційно-педагогічні умови моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні (залучення стейкхолдерів до моніторингу якості вищої освіти на засадах партнерства; використання сучасних технологій для моніторингу якості вищої освіти; удосконалення навчально-методичного забезпечення якості вищої освіти); уточнено сутність поняття «моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні»; удосконалено критеріальну базу моніторингу якості вищої освіти; діагностичний інструментарій для моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; подальшого розвитку й конкретизації набули наукові підходи (системний, кваліметричний, діяльнісний, програмно-цільовий, особистісний, проблемно-орієнтований, компетентнісний, бенчмаркінговий) щодо моніторингу якості вищої освіти; інноваційні ідеї зарубіжного досвіду моніторингової діяльності та шляхи їх імплементації у вітчизняний освітній простір; функції та принципи моніторингу якості вищої освіти; тенденції забезпечення якості вищої освіти в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації, реферату та публікацій Осередчук Ольги Анатоліївни є підставою для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність викладених авторкою результатів, що забезпечуються чіткістю окреслених кваліфікаційних ознак дослідження. У дисертації переконливо обґрунтовано вибір теми наукового пошуку, визначено об'єкт, предмет та завдання дослідження, які спрямовані на розв'язання виявлених автором суперечностей, застосовано адекватні взаємопов'язані методи дослідження. Їх широкий спектр: теоретичні – аналіз, синтез, порівняння й зіставлення, аналогія, що дали змогу схарактеризувати стан опрацювання проблеми в науково-педагогічній літературі, обґрунтувати поняттєво-категорійний апарат, вивчити законодавчо-нормативні документи забезпечення якості вищої освіти, освітні стандарти, електронні ресурси; виявити специфіку моніторингу якості вищої освіти в зарубіжному досвіді; узагальнення, моделювання – для розроблення концепції дослідження та системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; емпіричні – діагностичні (спостереження, анкетування, тестування, бесіди, опитування, експертне оцінювання, самоаналіз); педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої системи й виявлених організаційно-педагогічних умов; статистичні – кількісний і якісний аналіз експериментальних даних, методи математичної статистики (непараметричний критерій Пірсона χ^2) для оцінювання достовірності результатів педагогічного експерименту.

Новизна і вірогідність одержаних результатів дослідження забезпечуються також обґрунтуванням концепції дослідження, належною методологічною базою, обґрунтованістю вихідних положень, виявленням причинно-наслідкових зв'язків між елементами досліджуваної системи; глибоким і всебічним аналізом обширної джерельної бази (508 найменувань,

із них 146 – іноземною мовою), що дозволило ґрунтовно та різноаспектно висвітлити досліджувану проблему; широкою апробацією матеріалів дисертації у виступах на конференціях, семінарах різного рівня та висвітленням у наукових публікаціях автора.

Викладене вище дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження Осередчук Ольги Анатоліївни достатньо обґрунтовані й достовірні.

Дисертацію виконано на належному науковому рівні, що підтверджує володіння здобувачкою теорією досліджуваної проблеми і відповідними методами наукового пошуку. Позитивне враження справляє оформлення роботи. Зміст реферату відображає зміст дисертації та досить повно висвітлює суттєві її аспекти, основні положення та висновки.

Значення для науки й практики отриманих дисертантом результатів

Дисертаційна робота Осередчук Ольги Анатоліївни є новим вагомим словом в українській теорії і методиці професійної освіти, що робить значний внесок у розбудову системи педагогічної освіти в Україні. Дослідження містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати розв'язують низку важливих загальнопедагогічних завдань. Уміння аналізувати різноманітні наукові проблеми і факти, глибоке розуміння й інтерпретація складних, недостатньо досліджених наукових категорій дозволило авторці здобути нові науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати, які складають теоретико-методичне підґрунтя подальших наукових розвідок з проблем педагогічної освіти, загалом та моніторингу якості вищої освіти, зокрема.

Значення для науки і практики одержаних авторкою результатів.

Не викликає сумніву практичне значення результатів дисертаційної роботи, яке полягає в тому, що автором розроблене й упроваджене в освітній процес ЗВО навчально-методичне забезпечення, а саме: навчально-методичні посібники (у співавторстві) «Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на засадах Європейських стандартів та рекомендацій», «Акредитація освітніх програм (за матеріалами проєкту QUAERE)»; модуль «Забезпечення якості вищої освіти в Україні: ключові засади» у межах курсу «Вдосконалення викладацької майстерності» для професійного розвитку педагогічних працівників (<https://utterly.education/>; <http://surl.li/noeif>), електронний навчально-методичний комплекс дисципліни «Моніторинг якості освіти» (для магістрантів педагогічної освіти); навчально-інструктивні матеріали до проведення практичних занять і використання засобів контролю, проведення тренінгів для підготовки науково-педагогічних працівників, експертів з акредитації освітніх програм, керівників експертних груп і здобувачів до моніторингового оцінювання якості знань («Забезпечення якості вищої освіти та внутрішня система оцінювання якості

освіти»); програма спецсеминару «Проектування та розробка тестових середовищ для соціально-гуманітарних дисциплін в освітніх системах»; структурно-логічні схеми, що розкривають логіку вивчення розділів і тем навчальної дисципліни «Педагогіка і психологія»; технологічні карти як інструментарій інформаційно-аналітичної та оцінно-аналітичної діяльності зі збирання, аналізу, оцінювання, експертизи й узагальнення інформації про стан якості освіти у ЗВО та системі його забезпечення. Розроблено програму рейтингового оцінювання якості підготовки фахівців, що зважає на вимоги роботодавців до випускників.

Практична значущість дисертації підтверджується довідками про впровадження результатів дослідження в освітній процес ЗВО України.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Одержані результати і висновки дослідження можуть бути використані у процесі модернізації системи вищої освіти України. Матеріали дисертації можуть бути корисними для розроблення нормативних документів, освітніх програм, навчальних планів, навчальних посібників, спецкурсів для студентів ЗВО, дистанційних курсів тощо. Результати наукового пошуку стануть у нагоді магістрантам, аспірантам, докторантам під час підготовки й реалізації досліджень.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Привертає увагу методологічно виважений і ретельний підхід дисертантки до структурування змісту роботи, який складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, 5 розділів, висновків до розділів і загальних висновків, списку використаних джерел (508 найменувань, із них 146 – іноземною мовою), 14 додатків. Робота містить 36 таблиць і 12 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 652 сторінки (428 сторінок основного тексту).

Аналіз змісту дисертації Осередчук Ольги Анатоліївни свідчить про його логічність та системність: окреслено її об'єкт, предмет і мету, чітко сформульовано дослідницькі завдання, відповідно до яких послідовно й логічно викладено зміст тексту дисертації, забезпечено належну відповідність висновків.

Заслугує схвалення ретельний аналіз у *першому розділі* дисертації стану опрацювання проблеми у сучасному науковому дискурсі, що дало можливість довести багатоаспектний і міждисциплінарний характер досліджуваної проблеми, необхідність її розв'язання в різних вимірах; окреслити тенденції розвитку вищої освіти і моніторингу якості вищої освіти. З'ясовано стан опрацювання проблеми моніторингу якості вищої освіти в педагогічній теорії та практиці; схарактеризовано сутність ключових понять; вивчено передумови становлення та розвитку моніторингу якості вищої освіти в Україні; проаналізовано рівневу систему моніторингу якості вищої освіти в Україні.

Важливим аспектом роботи у *другому розділі* дисертації є з'ясування основних засад моніторингу якості освіти в різних країнах світу, зокрема: авторкою схарактеризовано специфіку моніторингу якості вищої освіти в країнах ЄС; з'ясовано особливості моніторингу як інструменту забезпечення якості вищої освіти в Канаді; досліджено діяльність австралійських організацій щодо моніторингу якості вищої освіти.

Значним доробком і надбанням дисертації є характеристика функцій, принципів й методологічних підходів до моніторингу якості вищої освіти; обґрунтування концепції моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, що подано у *третьому розділі* дисертації.

Складний, інтегративний характер предмету дослідження обумовили особливості обґрунтування діагностичного інструментарію моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; виокремлення й аргументацію організаційно-педагогічних умов, моделювання системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, що у дисертації подано у *четвертому розділі*.

У *п'ятому розділі* дисертації схарактеризовано програму, етапи й методіку педагогічного експерименту; описано організацію, хід і результати констатувального та формувального етапів експерименту; узагальнено результати експериментальної роботи.

На позитивну оцінку заслуговують додатки до дисертаційної роботи, які вдало доповнюють її зміст. У додатках представлено фактологічний матеріал, що конкретизує, унаочнює важливі аспекти рецензованого дослідження.

Одержані дисертанткою результати достатньо переконливо представлено у висновках до розділів та загальних висновках, які відповідають найважливішим положенням рецензованого дослідження та його завданням.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях.

Основний зміст і результати дослідження представлено в 36 публікаціях, із них: 1 монографія, 19 статей у провідних вітчизняних фахових виданнях України в галузі педагогіки, 6 статей в іноземних наукових періодичних виданнях (із них 4 статті розміщені у виданнях WOS, 2 – у періодичних наукових виданнях іноземних держав), 8 статей і тез у збірниках наукових праць та матеріалах конференцій, 2 навчальні посібники.

Ідентичність змісту реферату і основних положень дисертації.

Структурна побудова і зміст реферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в рефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації Осередчук Ольги Анатоліївни.

Дискусійні положення та зауваження до змісту роботи

Оцінюючи позитивно дисертаційне дослідження, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. У межах авторських курсів із підвищення кваліфікації для викладачів «Вдосконалення викладацької майстерності» проведено низку тренінгів «Забезпечення якості вищої освіти в Україні: ключові засади»,

«Темниці успішних курсів / програм: від ідеї до вдалого вибору. Викладач – як лице програми», «Сторителінг» тощо. Для експертів з акредитації освітніх програм, керівників експертних груп організовано систему тренінгів на тему «Забезпечення якості вищої освіти та внутрішня система оцінювання якості освіти», проведено систему спеціальних занять, тренінгових технологій на різних етапах моніторингу якості вищої освіти. Варто було б цю позицію більш детально описати в роботі, а в додатках дати рекомендації до проведення авторських нарадок.

2. Компаративний аналіз особливостей моніторингу якості вищої освіти в країнах ЄС (Німеччина, Австрія, Норвегія, Швейцарія, Албанія, Хорватія, Румунія, Естонія, Польща) дав змогу зафіксувати наявність спільних ознак та підходів у діяльності різних агентств, асоціацій, організацій, які вивчають проблеми забезпечення якості вищої освіти та її моніторингу. Нажаль, тенденція випереджувальної модернізації освіти та моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, яка стосується формування цілей професійної позиції фахівця на засадах випереджувального підходу, моніторингу через соціальний досвід, розкрита недостатньо.

3. Вами схарактеризовано різновиди моніторингу: внутрішній, зовнішній, локальний, регіональний, загальнодержавний, міжнародний. Показано найдієвіше етапи процедури підготовки та проведення моніторингу. Диференційовано управлінські компоненти, що поєднують внутрішню будову моніторингу якості вищої освіти. Вважаємо, що для більшого узагальнення та унаочнення обґрунтованих вами позицій, варто було б зробити схематичний показ, що унаочнило б роботу.

4. У педагогічних дослідженнях перед розробкою організаційно-педагогічних умов логічним є проведення констатувального етапу експерименту, який і передбачає необхідність їх виокремлення. У вашому дослідженні вся експериментальна робота сконцентрована у п'ятому розділі. На наш погляд, бажано було б відділити опис констатувального етапу та розмістити його перед організаційно-педагогічними умовами.

5. Цікавими є дослідження констатувального етапу експерименту, зокрема за показниками підсистеми «Здобувач». У авторефераті бажано було б висвітлити такі ж показники за іншими підсистемами «Викладач», «Роботодавці», «Система управління».

6. У експериментальній роботі бажано було б виокремити, конкретизувати та проаналізувати кількість здобувачів, які брали участь у експерименті за закладами у яких здійснено апробацію, оскільки вказано тільки загальну кількість.

Висловлені зауваження та побажання не знижують наукової і практичної цінності й загальної позитивної оцінки рецензованої роботи.

Загальний об'єм основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Академічний плагіат відсутній.

Загальний висновок.

Аналіз змісту дисертації, реферату та публікацій Осередчук Ольги Анатоліївни дає підстави для висновку про те, що дослідження «Теоретичні і методичні основи моніторингу якості вищої освіти в Україні» є завершеною, фундаментальною, самостійною науковою роботою, що містить нові науково обґрунтовані результати, які дали змогу автору здійснити комплексне вирішення важливої проблеми, яка полягала у виявленні теоретичних, організаційних і дидактичних особливостей удосконалення здійснення моніторингу якості вищої освіти в Україні.

Ураховуючи актуальність, наукову новизну, теоретичне і практичне значення, значущість для педагогічної науки і практики дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає паспорту спеціальності, «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17 листопада 2021 р., а її автор, Осередчук Ольга Анатоліївна, заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
ректор Харківського національного
педагогічного університету
імені Григорія Сковороди

Ю. Д. Бойчук

Голові спеціалізованої вченої ради Д 70.052.05
у Хмельницькому національному університеті
доктору педагогічних наук, професору Бідюк Н.М.

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора, член-кореспондента НАПН України, ректора Харківського
національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди Бойчука
Юрія Дмитровича на дослідження Осередчук Ольги Анатоліївни «Теоретичні
і методичні основи моніторингу якості вищої освіти в Україні», подане на
здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

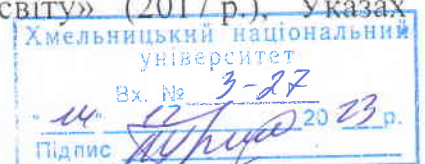
**Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими
науковими програмами.**

Актуальність теми дослідження є незаперечною, оскільки в умовах
глобалізаційних та інтеграційних процесів високоякісна сучасна освіта – одне
з пріоритетних завдань, що детерміноване не лише науково-педагогічним, а й
соціально-політичним контекстом. Оперування об'єктивними й усебічними
відомостями про навчальні результати, згідно з вимогами чинних освітніх
стандартів, слугує запорукою розвитку вищої освіти в багатьох країнах. На
підставі такої інформації стає можливою грамотна побудова освітньої
політики, а також ухвалення ефективних управлінських рішень, що мають на
меті модернізацію освітньої сфери.

Моніторинг якості освіти спрямований на підвищення якості
функціонування системи освіти України. Це спеціалізована система збирання,
оброблення, зберігання й передання важливої інформації про стан освіти,
прогнозування, що засноване на точних даних про динаміку та основні
тенденції розвитку. Унаслідок моніторингу окреслюють прогресивні ідеї,
формулюють обґрунтовані наукові рекомендації. Моніторинг якості вищої
освіти передбачає постійне збирання фактичного матеріалу, що охоплює
контекст, вхідні ресурси, процеси, результати в системі вищої освіти.

Нині в Україні помітне посилення уваги дослідників, учених, керівників
ЗВО до питань якості вищої освіти. Якість вищої освіти – найважливіший
показник розвитку суспільства, основа для забезпечення й підвищення якості
життя населення як провідної мети його існування. Окремі ЗВО
використовують технологію освітнього моніторингу для ефективного
розвитку закладів і підвищення конкурентоспроможності на ринку освітніх
послуг.

У контексті міркувань щодо доцільності звернення до зазначеної
проблеми, варто підкреслити її зв'язок із законодавчо-правовими
документами України. На необхідності забезпечення моніторингу якості
вищої освіти України наголошено в директивних матеріалах: у Законах
України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), Указах

Голові спеціалізованої вченої ради Д 70.052.05
у Хмельницькому національному університеті
доктору педагогічних наук, професору Бідюк Н.М.

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора, член-кореспондента НАПН України, ректора Харківського
національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди Бойчука
Юрія Дмитровича на дослідження Осередчук Ольги Анатоліївни «Теоретичні
і методичні основи моніторингу якості вищої освіти в Україні», подане на
здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Актуальність теми дослідження є незаперечною, оскільки в умовах
глобалізаційних та інтеграційних процесів високоякісна сучасна освіта – одне
з пріоритетних завдань, що детерміноване не лише науково-педагогічним, а й
соціально-політичним контекстом. Оперування об'єктивними й усебічними
відомостями про навчальні результати, згідно з вимогами чинних освітніх
стандартів, слугує запорукою розвитку вищої освіти в багатьох країнах. На
підставі такої інформації стає можливою грамотна побудова освітньої
політики, а також ухвалення ефективних управлінських рішень, що мають на
меті модернізацію освітньої сфери.

Моніторинг якості освіти спрямований на підвищення якості
функціонування системи освіти України. Це спеціалізована система збирання,
оброблення, зберігання й передання важливої інформації про стан освіти,
прогнозування, що засноване на точних даних про динаміку та основні
тенденції розвитку. Унаслідок моніторингу окреслюють прогресивні ідеї,
формулюють обґрунтовані наукові рекомендації. Моніторинг якості вищої
освіти передбачає постійне збирання фактичного матеріалу, що охоплює
контекст, вхідні ресурси, процеси, результати в системі вищої освіти.

Нині в Україні помітне посилення уваги дослідників, учених, керівників
ЗВО до питань якості вищої освіти. Якість вищої освіти – найважливіший
показник розвитку суспільства, основа для забезпечення й підвищення якості
життя населення як провідної мети його існування. Окремі ЗВО
використовують технологію освітнього моніторингу для ефективного
розвитку закладів і підвищення конкурентоспроможності на ринку освітніх
послуг.

У контексті міркувань щодо доцільності звернення до зазначеної
проблеми, варто підкреслити її зв'язок із законодавчо-правовими
документами України. На необхідності забезпечення моніторингу якості
вищої освіти України наголошено в директивних матеріалах: у Законах
України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), Указах

Президента України; «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021 – 2031 роки» (2021 р.), «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки» (2022 р.), «Концепції розвитку освіти України на період 2015 – 2025 років» (2014 р.), комюніке Конференції європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту «Оновлений Болонський процес 2020 – Європейський простір вищої освіти у новому десятиріччі» (2009 р.); «Декларації про створення Європейського простору вищої освіти» (2012 р.); «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти» (European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area – ESG, 2015), «Концепції розвитку освіти в Україні на період 2015 – 2025 рр.» та ін.

Актуальним виконане дослідження є також в світлі необхідності розв'язання низки важливих суперечностей, що об'єктивно мають місце в педагогічній теорії та практиці.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Доцільність вибору теми дослідження та її актуальність підтверджує й той факт, що вона виконана відповідно до плану науково-дослідницької роботи Львівського національного університету імені Івана Франка «Науково-педагогічні та організаційно-дидактичні засади професійного розвитку майбутніх фахівців у системі вищої освіти України: історичні ретроспективи, зарубіжний досвід, інноваційні підходи та технології» (0122U200538), де автором обґрунтовані теоретичні й методичні основи моніторингу якості вищої освіти. Тема дослідження затверджена на засіданні вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 74/9 від 25 вересня 2019 р.) та уточнена протоколом № 48/5 від 31.05.2023 року.

Наведені міркування дають підстави для ствердження, що дисертаційна робота Осередчук Ольги Анатоліївни є вчасної і актуальною, відповідає запитам і потребам сучасної педагогічної науки і практики, соціальному замовленню суспільства.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Найбільш вагомими науковими результатами дослідження Осередчук Ольги Анатоліївни, що складають його новизну, ми вважаємо, передусім, такі: уперше обґрунтовано концепцію моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні (методологічний, теоретичний, методичний концепти); розроблено й експериментально перевірено ефективність системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, що охоплює взаємопов'язані компоненти – мету, підсистеми («Здобувач», «Викладач», «Роботодавець», «Система управління»), об'єкти (відповідність стандартам вищої освіти, забезпечення освітнього процесу, досягнення здобувачів вищої освіти, результати освітнього процесу), інструментарій, організаційно-педагогічні умови, етапи, результати моніторингу якості вищої освіти й прогнозування управлінських рішень); виокремлено та теоретично

обґрунтовано організаційно-педагогічні умови моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні (залучення стейкхолдерів до моніторингу якості вищої освіти на засадах партнерства; використання сучасних технологій для моніторингу якості вищої освіти; удосконалення навчально-методичного забезпечення якості вищої освіти); уточнено сутність поняття «моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні»; удосконалено критеріальну базу моніторингу якості вищої освіти; діагностичний інструментарій для моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; подальшого розвитку й конкретизації набули наукові підходи (системний, кваліметричний, діяльнісний, програмно-цільовий, особистісний, проблемно-орієнтований, компетентнісний, бенчмаркінговий) щодо моніторингу якості вищої освіти; інноваційні ідеї зарубіжного досвіду моніторингової діяльності та шляхи їх імплементації у вітчизняний освітній простір; функції та принципи моніторингу якості вищої освіти; тенденції забезпечення якості вищої освіти в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації, реферату та публікацій Осередчук Ольги Анатоліївни є підставою для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність викладених авторкою результатів, що забезпечуються чіткістю окреслених кваліфікаційних ознак дослідження. У дисертації переконливо обґрунтовано вибір теми наукового пошуку, визначено об'єкт, предмет та завдання дослідження, які спрямовані на розв'язання виявлених автором суперечностей, застосовано адекватні взаємопов'язані методи дослідження. Їх широкий спектр: теоретичні – аналіз, синтез, порівняння й зіставлення, аналогія, що дали змогу схарактеризувати стан опрацювання проблеми в науково-педагогічній літературі, обґрунтувати поняттєво-категорійний апарат, вивчити законодавчо-нормативні документи забезпечення якості вищої освіти, освітні стандарти, електронні ресурси; виявити специфіку моніторингу якості вищої освіти в зарубіжному досвіді; узагальнення, моделювання – для розроблення концепції дослідження та системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; емпіричні – діагностичні (спостереження, анкетування, тестування, бесіди, опитування, експертне оцінювання, самоаналіз); педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої системи й виявлених організаційно-педагогічних умов; статистичні – кількісний і якісний аналіз експериментальних даних, методи математичної статистики (непараметричний критерій Пірсона χ^2) для оцінювання достовірності результатів педагогічного експерименту.

Новизна і вірогідність одержаних результатів дослідження забезпечуються також обґрунтуванням концепції дослідження, належною методологічною базою, обґрунтованістю вихідних положень, виявленням причинно-наслідкових зв'язків між елементами досліджуваної системи; глибоким і всебічним аналізом обширної джерельної бази (508 найменувань,

із них 146 – іноземною мовою), що дозволило ґрунтовно та різноаспектно висвітлити досліджувану проблему; широкою апробацією матеріалів дисертації у виступах на конференціях, семінарах різного рівня та висвітленням у наукових публікаціях автора.

Викладене вище дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження Осередчук Ольги Анатоліївни достатньо обґрунтовані й достовірні.

Дисертацію виконано на належному науковому рівні, що підтверджує володіння здобувачкою теорією досліджуваної проблеми і відповідними методами наукового пошуку. Позитивне враження справляє оформлення роботи. Зміст реферату відображає зміст дисертації та досить повно висвітлює суттєві її аспекти, основні положення та висновки.

Значення для науки й практики отриманих дисертантом результатів

Дисертаційна робота Осередчук Ольги Анатоліївни є новим вагомим словом в українській теорії і методиці професійної освіти, що робить значний внесок у розбудову системи педагогічної освіти в Україні. Дослідження містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати розв'язують низку важливих загальнопедагогічних завдань. Уміння аналізувати різноманітні наукові проблеми і факти, глибоке розуміння й інтерпретація складних, недостатньо досліджених наукових категорій дозволило авторці здобути нові науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати, які складають теоретико-методичне підґрунтя подальших наукових розвідок з проблем педагогічної освіти, загалом та моніторингу якості вищої освіти, зокрема.

Значення для науки і практики одержаних авторкою результатів.

Не викликає сумніву практичне значення результатів дисертаційної роботи, яке полягає в тому, що автором розроблене й упроваджене в освітній процес ЗВО навчально-методичне забезпечення, а саме: навчально-методичні посібники (у співавторстві) «Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на засадах Європейських стандартів та рекомендацій», «Акредитація освітніх програм (за матеріалами проєкту QUAERE)»; модуль «Забезпечення якості вищої освіти в Україні: ключові засади» у межах курсу «Вдосконалення викладацької майстерності» для професійного розвитку педагогічних працівників (<https://utterly.education/>; <http://surl.li/noeif>), електронний навчально-методичний комплекс дисципліни «Моніторинг якості освіти» (для магістрантів педагогічної освіти); навчально-інструктивні матеріали до проведення практичних занять і використання засобів контролю, проведення тренінгів для підготовки науково-педагогічних працівників, експертів з акредитації освітніх програм, керівників експертних груп і здобувачів до моніторингового оцінювання якості знань («Забезпечення якості вищої освіти та внутрішня система оцінювання якості

освіти»); програма спецсеминару «Проектування та розробка тестових середовищ для соціально-гуманітарних дисциплін в освітніх системах»; структурно-логічні схеми, що розкривають логіку вивчення розділів і тем навчальної дисципліни «Педагогіка і психологія»; технологічні карти як інструментарій інформаційно-аналітичної та оцінно-аналітичної діяльності зі збирання, аналізу, оцінювання, експертизи й узагальнення інформації про стан якості освіти у ЗВО та системі його забезпечення. Розроблено програму рейтингового оцінювання якості підготовки фахівців, що зважає на вимоги роботодавців до випускників.

Практична значущість дисертації підтверджується довідками про впровадження результатів дослідження в освітній процес ЗВО України.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Одержані результати і висновки дослідження можуть бути використані у процесі модернізації системи вищої освіти України. Матеріали дисертації можуть бути корисними для розроблення нормативних документів, освітніх програм, навчальних планів, навчальних посібників, спецкурсів для студентів ЗВО, дистанційних курсів тощо. Результати наукового пошуку стануть у нагоді магістрантам, аспірантам, докторантам під час підготовки й реалізації досліджень.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Привертає увагу методологічно виважений і ретельний підхід дисертантки до структурування змісту роботи, який складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, 5 розділів, висновків до розділів і загальних висновків, списку використаних джерел (508 найменувань, із них 146 – іноземною мовою), 14 додатків. Робота містить 36 таблиць і 12 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 652 сторінки (428 сторінок основного тексту).

Аналіз змісту дисертації Осередчук Ольги Анатоліївни свідчить про його логічність та системність: окреслено її об'єкт, предмет і мету, чітко сформульовано дослідницькі завдання, відповідно до яких послідовно й логічно викладено зміст тексту дисертації, забезпечено належну відповідність висновків.

Заслугує схвалення ретельний аналіз у *першому розділі* дисертації стану опрацювання проблеми у сучасному науковому дискурсі, що дало можливість довести багатоаспектний і міждисциплінарний характер досліджуваної проблеми, необхідність її розв'язання в різних вимірах; окреслити тенденції розвитку вищої освіти і моніторингу якості вищої освіти. З'ясовано стан опрацювання проблеми моніторингу якості вищої освіти в педагогічній теорії та практиці; схарактеризовано сутність ключових понять; вивчено передумови становлення та розвитку моніторингу якості вищої освіти в Україні; проаналізовано рівневу систему моніторингу якості вищої освіти в Україні.

Важливим аспектом роботи у *другому розділі* дисертації є з'ясування основних засад моніторингу якості освіти в різних країнах світу, зокрема: авторкою схарактеризовано специфіку моніторингу якості вищої освіти в країнах ЄС; з'ясовано особливості моніторингу як інструменту забезпечення якості вищої освіти в Канаді; досліджено діяльність австралійських організацій щодо моніторингу якості вищої освіти.

Значним доробком і надбанням дисертації є характеристика функцій, принципів й методологічних підходів до моніторингу якості вищої освіти; обґрунтування концепції моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, що подано у *третьому розділі* дисертації.

Складний, інтегративний характер предмету дослідження обумовили особливості обґрунтування діагностичного інструментарію моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; виокремлення й аргументацію організаційно-педагогічних умов, моделювання системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, що у дисертації подано у *четвертому розділі*.

У *п'ятому розділі* дисертації схарактеризовано програму, етапи й методіку педагогічного експерименту; описано організацію, хід і результати констатувального та формувального етапів експерименту; узагальнено результати експериментальної роботи.

На позитивну оцінку заслуговують додатки до дисертаційної роботи, які вдало доповнюють її зміст. У додатках представлено фактологічний матеріал, що конкретизує, унаочнює важливі аспекти рецензованого дослідження.

Одержані дисертанткою результати достатньо переконливо представлено у висновках до розділів та загальних висновках, які відповідають найважливішим положенням рецензованого дослідження та його завданням.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях.

Основний зміст і результати дослідження представлено в 36 публікаціях, із них: 1 монографія, 19 статей у провідних вітчизняних фахових виданнях України в галузі педагогіки, 6 статей в іноземних наукових періодичних виданнях (із них 4 статті розміщені у виданнях WOS, 2 – у періодичних наукових виданнях іноземних держав), 8 статей і тез у збірниках наукових праць та матеріалах конференцій, 2 навчальні посібники.

Ідентичність змісту реферату і основних положень дисертації.

Структурна побудова і зміст реферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в рефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації Осередчук Ольги Анатоліївни.

Дискусійні положення та зауваження до змісту роботи

Оцінюючи позитивно дисертаційне дослідження, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. У межах авторських курсів із підвищення кваліфікації для викладачів «Вдосконалення викладацької майстерності» проведено низку тренінгів «Забезпечення якості вищої освіти в Україні: ключові засади»,

«Темниці успішних курсів / програм: від ідеї до вдалого вибору. Викладач – як лице програми», «Сторителінг» тощо. Для експертів з акредитації освітніх програм, керівників експертних груп організовано систему тренінгів на тему «Забезпечення якості вищої освіти та внутрішня система оцінювання якості освіти», проведено систему спеціальних занять, тренінгових технологій на різних етапах моніторингу якості вищої освіти. Варто було б цю позицію більш детально описати в роботі, а в додатках дати рекомендації до проведення авторських наробок.

2. Компаративний аналіз особливостей моніторингу якості вищої освіти в країнах ЄС (Німеччина, Австрія, Норвегія, Швейцарія, Албанія, Хорватія, Румунія, Естонія, Польща) дав змогу зафіксувати наявність спільних ознак та підходів у діяльності різних агентств, асоціацій, організацій, які вивчають проблеми забезпечення якості вищої освіти та її моніторингу. Нажаль, тенденція випереджувальної модернізації освіти та моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, яка стосується формування цілей професійної позиції фахівця на засадах випереджувального підходу, моніторингу через соціальний досвід, розкрита недостатньо.

3. Вами схарактеризовано різновиди моніторингу: внутрішній, зовнішній, локальний, регіональний, загальнодержавний, міжнародний. Показано найдієвіше етапи процедури підготовки та проведення моніторингу. Диференційовано управлінські компоненти, що поєднують внутрішню будову моніторингу якості вищої освіти. Вважаємо, що для більшого узагальнення та унаочнення обґрунтованих вами позицій, варто було б зробити схематичний показ, що унаочнило б роботу.

4. У педагогічних дослідженнях перед розробкою організаційно-педагогічних умов логічним є проведення констатувального етапу експерименту, який і передбачає необхідність їх виокремлення. У вашому дослідженні вся експериментальна робота сконцентрована у п'ятому розділі. На наш погляд, бажано було б відділити опис констатувального етапу та розмістити його перед організаційно-педагогічними умовами.

5. Цікавими є дослідження констатувального етапу експерименту, зокрема за показниками підсистеми «Здобувач». У авторефераті бажано було б висвітлити такі ж показники за іншими підсистемами «Викладач», «Роботодавці», «Система управління».

6. У експериментальній роботі бажано було б виокремити, конкретизувати та проаналізувати кількість здобувачів, які брали участь у експерименті закладами у яких здійснено апробацію, оскільки вказано тільки загальну кількість.

Висловлені зауваження та побажання не знижують наукової і практичної цінності й загальної позитивної оцінки рецензованої роботи.

Загальний об'єм основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Академічний плагіат відсутній.

Загальний висновок.

Аналіз змісту дисертації, реферату та публікацій Осередчук Ольги Анатоліївни дає підстави для висновку про те, що дослідження «Теоретичні і методичні основи моніторингу якості вищої освіти в Україні» є завершеною, фундаментальною, самостійною науковою роботою, що містить нові науково обґрунтовані результати, які дали змогу автору здійснити комплексне вирішення важливої проблеми, яка полягала у виявленні теоретичних, організаційних і дидактичних особливостей удосконалення здійснення моніторингу якості вищої освіти в Україні.

Ураховуючи актуальність, наукову новизну, теоретичне і практичне значення, значущість для педагогічної науки і практики дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає паспорту спеціальності, «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17 листопада 2021 р., а її автор, Осередчук Ольга Анатоліївна, заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
ректор Харківського національного
педагогічного університету
імені Григорія Сковороди

Ю. Д. Бойчук

